

Obsah

Predslov	13
Úvod	15
1 Môže byť Boh témou filozofie?	15
2 Náboženstvo	16
3 Filozofia – náboženstvo – teológia	17
4 Filozofická teológia	18
5 Filozofia náboženstva	20
6 Religionistika	22
7 Hermeneuticko-dialektická metóda filozofickej teológie	24
8 Začiatky filozofických úvah o náboženskom prvku v Grécku a podobné teologické myšlienky vo Svätom písme	27
9 K dejinám vzťahu teológie a filozofie	33
10 Styčné body medzi teológiou a filozofiou	38
10.1 Myšlienka na najvyššie súcno, jeho neuchopiteľnosť	38
10.1.1 Vo filozofii	38
10.1.2 V teológii	40
10.2 Zaangažovanosť subjektu v predmete	41
10.2.1 Na poli filozofie	41
10.2.2 Na poli teológie	42
10.3 Tematizácia momentálneho životného kontextu	43
10.3.1 Vo filozofii	43
10.3.2 V teológii	44

PRVÁ ČASŤ:

Systematická otázka Boha: dôkazy Boha

Úvod k pojmu „dôkaz Boha“	49
1 Kozmologický dôkaz Boha	52
1.1 Predsokratovský koncept	52
1.2 Platón	53
1.3 Aristoteles	56
1.4 Plotinos	59
1.5 Islamská a židovská scholastika	59
1.6 Tomáš Akvinský – prvá, druhá a tretia „cesta“	62
1.7 Ďalšie tradície kozmologického dôkazu Boha	70
1.8 Kantova kritika kozmologického dôkazu	73
1.8.1 Kantova kritika	73
1.8.2 Dva možné kritické prístupy	76
1.9 Pojem kontingencie v súčasných teóriách náboženstva	78
1.10 Systematická rekonštrukcia kozmologického dôkazu	82
1.10.1 Východisková pozícia dôkazu	82
1.10.2 Dôkaz existencie nekonečného jestvujúcna (nS)	84
1.10.3 Konfrontácia s rôznymi námietkami	86
1.10.3.1 Problém regresu	86
1.10.3.2 Autonómnosť verzus závislosť?	88
1.10.3.3 Vzniklo všetko z ničoty?	88
1.10.3.4 Viaceré svety – viaceré počiatky?	90
1.10.3.5 Princíp dostatočného dôvodu	91
1.10.3.6 Dve problematické tendencie	93
1.10.4 Perspektívy a otázky v súvislosti s jadrom tohto argumentu	93
1.10.4.1 Nekonečné súcno ako duch	93
1.10.4.2 Je Boh zvecnený?	94
1.10.4.3 Všeobecné zdôvodnenie a jeho platnosť aj pre subjekt	95
1.10.4.4 Subjektívny podiel na určení vonkajšej skutočnosti	96

1.10.4.5	Absolútne bytie zo seba a ontologický dôkaz Boha	97
1.10.4.6	Vzťah konečného a nekonečného súcna v zmysle relácie	98
1.11	Vedecká kauzalita a metafyzický kauzálny princíp	99
1.12	K pojmu „causa sui“	104
2	Aletologický dôkaz Boha	108
2.1	Augustínov dôkaz Boha z pravdy	108
2.1.1	Texty – vysvetlenie	108
2.1.2	Neskoršie interpretácie tohto argumentu	115
2.2	Systematická rekonštrukcia aletologického dôkazu Boha	117
2.2.1	Pravda ako poznanie toho, čo je	117
2.2.2	Poznanie, kontext pravdy a absolútne bytie	118
2.2.3	Pravda a objektivita – nepodmienenosť „jestvovania“	121
2.2.4	Pravda ako bezpodmienečná norma	126
2.2.5	Nutnosť zo seba	128
2.2.6	Pravda a jednota bytia	129
2.2.7	Pravda, jednota a reflexívnosť	131
2.3	Vysvetlenie pozadia problematiky pravdy	133
2.3.1	Klasická definícia pravdy v zmysle „adaequatio“	134
2.3.2	Koherenčná teória	136
2.3.3	Teória evidencie	136
2.3.4	Teória konsenzu	137
2.3.5	Pragmatická teória	137
2.3.6	Návrat k teórii adekvácie	137
2.3.7	Dokážeme vôbec poznať pravdu?	138
2.3.8	Retorzná argumentácia	139
2.4	Nasmerovanie k pravde, ktorá nás presahuje	141
3	Ontologický dôkaz Boha	145
3.1	K dejinám Anzelmovho dôkazu Boha	145
3.2	Dôkaz Boha v Anzelmovom <i>Proslogione</i>	147
3.3	Diskusia o Anzelmovom dôkaze	150
3.4	Systematická rekonštrukcia ontologického dôkazu Boha	160

3.4.1	„Id quo maius cogitari non potest“ – rýdži pojem? _____	160
3.4.2	Otázka definitívneho základu myslenia _____	161
3.4.3	Je idea nepodmienenosti len subjektívnou ideou? _____	163
3.4.4	Aspekt neodmysliteľného v myšlienke na nepodmienené _____	177
3.4.5	Anzelmov argument a jednota dôkazov Boha _____	178
3.5	Reflexia o „ničote“ – variant ontologického dôkazu _____	182
3.5.1	Ak bolo nič, nikdy by niečo nejestvovalo – tretia Tomášova cesta _____	182
3.5.2	Absolútne nič a nutné bytie _____	184
3.5.3	Príklady z novších dejín myslenia _____	187
3.5.4	Pohľad na ontologický dôkaz Boha _____	189
3.5.5	Štvoraký význam pojmu „nič“ _____	193
3.5.6	Údiv nad tým, že vôbec niečo jestvuje _____	197
4	Axiologický dôkaz Boha _____	200
4.1	Systematická rekonštrukcia axiologického dôkazu Boha _____	215
4.1.1	Absolútne dobro ako základ súhlasu _____	216
4.1.1.1	Pravda a dobro – (seba)poznanie a (seba)chcenie, absolútne dobro _____	216
4.1.1.2	Cieľová myšlienka dobra a absolútneho dobra (cez Platóna inšpiruje k prijatiu myšlienky transcendentálnej pragmatiky [Apel, 1976, č. 359 – 435; Höhle 1994]) _____	219
4.1.2	Absolútne dobro ako základ svedomia _____	222
4.1.2.1	Základ svedomia _____	222
4.1.2.2	Nepodmienené dobro – skrytá sila požiadavky _____	223
4.1.3	Nepodmienená hodnota človeka a samotná nepodmienenosť _____	224
4.1.4	Prijať sám seba na základe toho, že som prijatý – prvotná dôvera _____	226
4.1.5	Jednota zväzku svedomia a dôvery _____	228
5	Teleológia a otázka zmyslu _____	230
5.1	Klasický teleologický dôkaz Boha _____	230
5.1.1	Základné etapy jeho dejín _____	230
5.1.2	Nová rozprava o sile teleologického dôkazu Boha _____	246
5.1.2.1	Dá sa udržať ateleologické myslenie? _____	246

5.1.2.2	„Antropický princíp“	252
5.1.2.3	Teleologické a ostatné dôkazy Boha	255
5.2	Účel človeka – otázka o zmysle	257
5.2.1	Otázka o zmysle	257
5.2.2	Etymológia, rečový úzus a dejiny pojmu „zmysel“	258
5.2.3	Súčasti pojmu „zmysel“ a jeho definície	260
5.2.4	Zmysel a šťastie	267
5.2.5	Radikálnosť otázky zmyslu	269
5.2.5.1	Výslovný zmysel: zmysel „vzhľadom na“ (funkčný zmysel)	270
5.2.5.2	Vnútorňý zmysel: zmysel „osebe“ (samotný zmysel)	271
5.2.5.3	Zmysel osebe a všeobecná tendencia	272
5.2.5.4	Hľadanie definitívneho základu ako garancie zmyslu	275
5.2.6	Nihilizmus – možnosť i nemožnosť	278
5.2.7	Boh, transcendentný a imanentný zmysluplný základ slobody	282
5.3	Filozofický systém zameraný na pojem zmyslu	285
5.3.1	Zmysel ako zmyslovosť v základných formách priestoru a času	285
5.3.2	Zmysel ako zmyslovosť – telo a veci	286
5.3.3	Zmysel ako reflexívne zakúšaný obsah intencie a bytia	287
5.3.4	Zmysel ako naplnenie „bytia pri sebe“ a „bytia u iného“	288
5.3.5	Zmysel ako spoločne zakúšaný zmyslový svet: príroda	289
5.3.6	Zmysel ako kontext nášho sveta a jeho transcendovanie	290
5.3.7	Myslenie v logike „zmyslu“	291

DRUHÁ ČASŤ:

Božie bytie v sebe a jeho vzťah k svetu

1	K osobe Absolútna	295
1.1	Nadväznosť na doterajšie myšlienky	295
1.2	K dejinám pojmu „osoba“	296
1.3	Spor o osobu Absolútna	297
1.3.1	Klasická antika: spor o duchovnosť najvyššieho bytia	297

1.3.2	Kresťanský pojem Boha a náuka o Trojici	300
1.3.2.1	Sväté písmo	300
1.3.2.2	Dogmatický vývin	304
1.3.2.3	Trojčinná náuka svätého Augustína	306
1.3.2.4	Trojčinná náuka Richarda zo Svätého Viktora	311
1.3.3	Diskusia o osobe Absolútne v novoveku	315
1.3.3.1	Spinoza	315
1.3.3.2	Fichte	315
1.3.3.3	Hegel	316
1.3.3.4	Feuerbach	318
1.3.3.5	Schiller	319
1.3.4	Filozofický význam trojičnej náuky pre otázku osoby Absolútne	320
1.3.5	Trojediný Boh ako pôvod a osobný náprotivok sveta	325
1.3.5.1	Absolútne ako základ odlišnosti	325
1.3.5.2	Vzťah k svetu ako bytostný vzťah Absolútne k sebe samému	326
1.3.5.3	Duchovná prítomnosť Boha a vzťah k nemu ako k osobe	328
2	Vzťah Boh – svet	330
2.1	Monizmus nekonečna	331
2.2	Monizmus konečného	332
2.3	Dualizmus	334
2.4	Panteizmus	335
2.5	Myšlienka stvorenia	340
2.5.1	Filozofické priblíženie v antike	340
2.5.2	Biblický pojem stvorenia a jeho filozofický význam	343
2.5.2.1	Dejinnonáboženský kontext biblickej viery v stvorenie	343
2.5.2.2	Biblická viera v stvorenie	346
2.5.2.3	K filozofickému významu stvorenia	350
3	Problém teodícey	356
3.1	Filozofický problém teodícey, dejiny a (ne)možné riešenie	356

3.2	Problém a radikalizácia teodícey v teologickom kontexte	374
4	Filozofická teológia a kresťanská viera	379
4.1	Osobný prvok pri dôkazoch Božej existencie	379
4.2	Dejinnosť myslenia a odlišnosť/jednota filozofie a teológie	381
4.2.1	Filozofia ako diskusia v dejinách	381
4.2.2	Náboženstvo a kresťanstvo	382
4.2.3	Filozofia a kresťanská viera	385
4.2.4	Vzťah podriadenosti (ancilla) medzi filozofiou a teológiou	388
4.2.5	Mýtus a viera vo vtelenie	389
4.2.5.1	Najstarší systematický program nemeckého idealizmu	390
4.2.5.2	Nietzscheho hľadanie mýtu	392
4.2.5.3	Kresťanstvo ako mýtus, ktorý odoláva osvietenstvu	393
	Literatúra	396